

NACZELNE DOWÓDZTWO W. P.
(SZTAB GENERALNY)

T A J N Y

766815
Pocztą polową 53, dn. 17.VI 1921 r.

Oddział II Informacyjny

Ew/4 № 25509 II.

GENERALNEJ ADJUTANTURY NACZELNEGO WODZA

W W a r s z a w i e .

W załączeniu przesyła się do wiadomości odpis wyciągu z
raportu Attache Wojsk.P.P.w Belgradzie z 1/VI 921 Nr.170/taj.

1 załącznik:

Otrzymują:
Gen.Adjut.Nacz.Wodza
M.S.Zagr.Of.łączn.
M.S.Wojsk.Oddz.III.

Szef Sztabu Generalnego:

SIKORSKI m.p.

Generał por.

Za zgodność:

ADJUTANTURA GENERALNA
NACZELNEGO WODZA

L. dz. 766815

Wpłynęło dn. 20.VI 1921 roku
Wyszło dn. - 1921 roku
Załączników -

Sikorski
pptr

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

47

Attaché Wojskowy P.P. w Belgradzie

R A P O R T P O U F N Y

L: 170 z dnia 1. czerwca 1921

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

SPRAWY WOJSKOWE.

Minister Wojny.

Po długich pertraktacjach zwyciężyły umiarkowane prądy polityczne oraz sfery wojskowe i na stanowisko ministra wojny i marynarki powołano dnia 23.V.b.r. generała Stavana S. Hadzića, dotychczasowego dowódcę IV. armii w Zagrzebiu i kilkakrotnego ministra wojny w roku 1919. Decyzja zapadła jeszcze przed wyjazdem regenta, dekret nominacyjny podpisał dnia 25.V. rząd, który wedle ustawy w razie nieobecności króla lub regenta pełni władzę królewską. Tego samego dnia przedstawił się gen. Hadzić konstytuancji.

Kandydaturę generała Hadzića kilkakrotnie wymi-
niano, . Początkowo nie chciał on przyjąć portfela, a powodem
było, że widząc silne tarcia przy wyborze kandydata, gen.
Hadzić wolał pozostać na stanowisku dowódcy IV. armii,
oszczędzając sobie temsamem wiele ciężkich chwil na nie-
pewnym stanowisku ministra wojny. Dopiero po osobistej
wymianie zdań z przejeżdżającym przez Zagrzeb Regentem
zdecydował się na przyjęcie teki ministerjalnej.

Gen. Hadzić uchodzi za jednego z najzdolniejszych
generałów serbskich, zwłaszcza w dziedzinie polityki, co
też było powodem jego wyboru. Akademię wojskową kończył w
Belgradzie, szkołę sztabu generalnego w Nikołajewskiej
szkole w Piotrogradzie, gdzie później przez kilka lat był
Attaché wojskowym. Jest znany jako wielki przyjaciel

przyjaciół Rosjan i Czechów Konwencja wojskowa Czesko-Jugosłowiańska została przez niego zainicjowana i jeździł on w tej sprawie zeszłego roku do Pragi.

Umowa wojskowa z Czechosłowacją.

Zawarta dnia 14. sierpnia 1920 r. umowa między Czechosłowacją a S.H.S. zawiera następujące artykuły:

I.

W razie napadu ze strony Węgier, ito bez prowokacji ze strony kontrahentów, na jedno z państw zawierających tą umowę, druga strona zobowiązuje się nieść pomoc obronną stronie zaatakowanej, i to w mierze przewidzianej w art. II. tej umowy.

II.

Kompetentni i upoważnieni pełnomocnicy władz wojskowo-technicznych przy współudziale przedstawicieli politycznych tak królestwa S.H.S. jak i Rzeczypospolitej Czechosłowackiej, ustalą po wspólnem porozumieniu się konieczne do wykonania tej umowy zarządzenia.

III.

Zadna ze stron zawierających ten układ nie może zawierać innego przymierza z trzecim państwem bez poprzedniego zasięgnięcia zdania sojusznika.

IV.

Niniejsza konwencja ważną jest od dnia ratyfikacji. dwa lata

Po upływie tego terminu Każde z państw ma możność i prawo wypowiedzenia. Umowa ta pozostaje jednak w mocy jeszcze 6 miesięcy od dnia wypowiedzenia.

V.

Niniejsza konwencja zostanie przedłożoną "Lidze Narodów".

VI.

Po ratyfikowaniu niniejszej konwencji, zostaną dokumenty ratyfikacyjne w jak najkrótszym czasie przedłożone w Belgradzie i w Pradze.

Artykuł II. tej konwencji dotychczas nie został opracowany. Wydarzenia na Węgrzech jednak przyspieszyły pracę, i w połowie miesiąca kwietnia b.r. Ministerstwo Wojny S.H.S. w porozumieniu z rządem postanowiło wysłać w maju specjalną wojskową delegację do Pragi celem ostatecznego ustalenia poszczególnych punktów umowy wojskowej, mającej być aneksem artykułu II. Na szefa tej delegacji upatrzono generała Hadzića, który raz już bawił z misją jugosłowiańską w Pradze. Nagła śmierć ministra wojny gen. Jovanovića oraz nominacja gen. Hadzića na ministra wojny przekreśliły te zamiary i obecnie pertraktuje czechosłowacki attaché wojskowy podpułk. Franciszek ~~Ma~~ Melichar z Minist. Wojny. Według jego zdania delegacja jugosłowiańska wyjedzie w czerwcu do Pragi.

Co do osoby ppłk. Melichara, to był on przed wojną urzędnikiem bankowym w Belgradzie. Po wypowiedzeniu wojny przez Austro-Węgry wstąpił jako ochotnik do wojska serbskiego i został w roku 1918 kapitanem. Po rozpadnięciu się Austrii wrócił do Czechosłowacji, walczył tam jako dowódca bataljonu na Słowaczczyźnie i na Śląsku Cieszyńskim i jako podpłk. wysłany został w grudniu 1919 r. do Belgradu na stanowisko attaché wojskowego. W stosunku do Polski nie grzeszy zbyt wielką sympatją, lecz nie stwierdziłem dotychczas, by informował tutaj. Koła w duchu dla nas nieprzychylnym, a w ostatnich czasach nawet jawnie podkreśla przy oficjalnych okazjach swoje i Czechów sympatje względem Polski. Odniosłem wrażenie, że robi to na specjalne polecenie z Pragi.

Akademia Wojskowa S.H.S.

W toku reorganizacji armii S.H.S., która stopniowo następuje, zaszyły i w ustroju Akademii Wojskowej, dzielącej się na niższą i wyższą akademię, pewne zmiany. Podaję narazie tymczasową ustawę o organizacji niższej akademii /załącznik 1/. Wymienioną w tym załączniku ustawę o "organizacji akademii", która podaje organizację w głównych zarysach, prześlę przy najbliższej sposobności, gdyż jest obecnie nie dopiero w druku.

W niższej akademii, która dotychczas trwała 2 lata, kształci się uczniowie od bieżącego roku według nowej ustawy t.z. 3 lata. Rocznik, który w tym roku rozpoczyna

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

drugi rok , kończy niższą akademię według starej ustawy t.z. 2 lata. Bliższe szczegóły podaje załącznik 1, który jest wyciągiem z instrukcji dla szefa akademii.

W załączeniu przesyłam "Wojni List " Nr 17, 18, 19 zawierające przepisy o administracji, budżecie oraz plan wyszkolenia wojsk technicznych i kolejowych./zał. 2,3,4/x . Załącznik 5 podaje ustawę o ocenie zdolności do służby wojskowej. Załącznik 6 podaje organizację i historię gwardji królewskiej.

Litera^{tura} wojskowa.

Literatura wojskowa jest bardzo ubogą. Dzieła przedwojenne zostały w zupełności zniszczone czy to przez własne wojska czy też przez władze okupacyjne. Po wojnie w pierwszych dwóch latach nic nie pisano i dopiero z końcem zeszłego roku wyszły pierwsze dzieła, które jednak nie mają wielkiej wartości , gdyż opisują jedynie osobiste wrażenia danego oficera. Jako przykład załączam "Lzminulih dana " pułk. Markovića , szefa biura prezydjalnego M.S. Wojsk. W roku bieżącym interesuję się M.S.wojsk. wysocce literaturą wojenną i wyznaczyno dla autorów zapomogi i nagrody. W załączeniu przesyłam " Przekłamanie frontu niemiecko-bułgarskiego", tłumaczenie z francuskiego/ przez plk. Nikolajevića/ Z dzieła tego są tut. koła wojskowe

47

nie zadowolone , gdyż według ich zdania nie ocenia należyte zasługi położone przez Wojska Serbskie,

Vojnicki Glasnik.

W bieżącym roku wydaje Ministerstwo Wojny jako lekturę dla żołnierzy " Vojnicki Glasnik". Pismo to ~~ma~~ dostarcza mi tu. Minist. bezpłatnie. Cel i zadanie tego pisma jest: podtrzymywanie i budzenie w żołnierzy patriotyzmu, zamknięcia do wojska, poczucia obowiązku i wogóle cnot żołnierskich. Każdy żołnierz , umiejący czytać i pisać, musi to piśmo przeczytać i przy rozkazie oficer go egzaminuje. Analfabetytów muszą starsi podoficerowie pouczać i są oni za to odpowiedzialni przed dowódcą.

By zatrzymać różnice i zadowolnić ~~żołnierzy~~ Chorwatów i Słoweńców , pismo to pisane ~~ma~~ ^{wychodzi} w języku serbskim chorwackim i słoweńskim. W załączeniu przesyłam pierwsze numera tego pisma. / 1 - 13/.

Redaktorem tego pisma jest podpłk. jazdy Velibor Dragašević. Wykłada on w niższej akademii historję król. S.H.S. Interesuje się bardzo wojskiem polskim i będzie on w tem piśmie umieszczał i artykuły o naszym wojsku na podstawie materiału, który ja mu dostarczam.

W załączeniu przesyłam pierwszy numer Ratnika/pismo rodzaju naszej Belony/. W numerze tym umieszczone wiadomości o naszej armii, które ja redakcji podałem do wiadomości.

Stosunki wewnętrzne.

Sytuacja w konstytuancie.

Dnia 9. maja rozpoczęła konstytuanta swoje poświęcane sesje i zgodnie z uchwalonym przed świętami programem, że 12. maja zakończy się generalną debatę i przystępuje do pierwszego głosowania, rząd i prezydium konstytuanty, ^Wniezważając na liczne interpelacje i wielką ilość zgłoszonych jeszcze dodatkowo mówców, zarządziło 12. maja pierwsze głosowanie. Na tem posiedzeniu przemawiał jako ostatni mówcy minister oświaty Dr. Pribićević /demok./ i prezydent ministrów Pašić, napominając posłów do sztywniejszej pracy nad konstytucją, którą bratnie kraje Czechosłowacja i Polska już mają, i które to państwa rozumieją wagę tej sprawy, oraz broniąc projektu rządu, jako demokratycznego i sprawiedliwego, gdyż za nim stoi większość narodu.

Głosowanie przyniosło rządowi świetne zwycięstwo. Z 320 obecnych posłów głosowało 227 za projektem, a 93 przeciw. 43 posłów niebyło obecnych /zjednoczony klub chorwacki i Frankowcy / nie licząc 45 posłów partji Radića. Z rezultatu tego widocznem jest, że ¹w razie obecności wszystkich posłów rząd otrzymałby większość. Za konstytucją głosowali demokraci, radykali, ¹musimani i część partji chłopskiej, która się z rządem pogodziła, przeciw komuniści, socjaliści, klerykali, nieobecni byli "hrvastka zajednica", ~~Frankowcy~~ Frankowcy i Radićewcy.

Posiedzenie to było bardzo buźliwe, ¹zwłaszcza

gdy znany polityk Dr. Ante Trumbić /bezpartyjny / głosował przeciw, co w obozie radykalno-demokratycznym wywołało wielkie oburzenie.

Obecnie toczy się w konstytuancie szczegółowa debata. Rząd nagli drugie czytanie i chce jeszcze w miesiącu czerwcem przystąpić do drugiego głosowania, gdyż boi się nieporozumienia w łonie radykalno-demokratycznym w kwestji tek ministerjalnych.

Treść konstytucji podam po zakończeniu ostatecznej redakcji, gdyż w toku debaty specjalnej zajdą jeszcze pewne zmiany, zwłaszcza w ustępach o zagadnieniach społecznych i gospodarczych.

Rekonstrukcja gabinetu.

Między demokratami a radykałami zaszły nieporozumienia co do podziału tek ministerjalnych. Demokraci żądają portfel ministerstwa spraw wewnętrznych dla Pribicevića i to z powodu silnych napadów lewicy na obecnego ministra Draškovića, radykali natomiast chcą swoim kandydatom powierzyć ministerstwo finansów i lasów, oddając demokratom tekę ministerstwa rolnictwa. Dalej istnieją i w łonie partji radykalnej nieporozumienia. Młodzi członkowie są niezadowoleni z ministra komunikacji Jankovića i krytykują wogóle politykę starych radykałów. Nadto i kwestja ministwa wojny czeka na załatwienie.

Prezydent ministrów Pašić jednak, nie chcąc przez ciągłe zmiany i zbyt wielką ustępliwość osłabić

swego gabinetu, zaproponował demokratom przeprowadzenie ostatecznej rekonstrukcji gabinetu dopiero po przyjęciu konstytucji przez parlament, co też po długich pertraktacjach demokraci przyjęli. Na razie mianowano generała Hadzića ministrem wojny, a Minister spraw wewnętrznych Drašković /radykał / otrzymuje dłuższy urlop, a minister oświaty Fribićević /dem./ prowadzić ma w zastępstwie agendy ministerstwa spraw wew.

Minister komunikacji wniósł dymisję, podając jako powód wstrzymanie przez bana chorwackiego w okręgu Varaždin i Medjumurje rozkazu, że stacje kolejowe mają nosić napisy w łacinie i cyrylicie. Ban Tomljenović oświadczył oficjalnie, że rozkazu tego nie wstrzymał, lecz z powodu ^{swego} wyjazdu i nieobecności dowódcy IV. armii odłożył jego wykonanie w wyz wymienionych okręgach na pewien czas, by zapobiedz możliwym wykroczeniom. Mimo tego oświadczenia i faktu że klub radykałów wyraził Jankovićowi votum zaufania, minister Janković pozostaje przy dymisji, która zatem ma za powód jego nieporozumienie z niektórymi członkami swego klubu. Dymisję Jankovića rząd dotychczas nie przyjął i prawdopodobnie pozostanie on na specjalną prośbę Pasića na swoim stanowisku.

W końcu nadmienić należy, że radykali szukają w ostatnich dniach porozumienia z klergikami, by ich skłonić do wzięcia udziału w rządzie. Na przeszkodzie stoi jedynie znany "Kanzelparagraf", co do którego radykali

skłonni są do ustępstw, lecz demokraci stanowczo się temu sprzeciwiają.

Pokożenie miedzypartyjne.

Niemogąc przeformować odroczenia pierwszego głosowania nad konstytucją, "hrvatska zajednica" z wodzem Drinkovićem na czele opuściła tuż przed głosowaniem konstytuante i poczęła szukać wspólnej platformy z Radićewcami i Frankowcami celem stworzenia "chorwackiego bloku opozycyjnego". Lecz zbyt skrajne żądania i projekty Radića, które najlepiej oświetla załączony Radića projekt ustawy /zał 10/ uniemożliwiły dotychczas jakiekolwiek porozumienie. Prasa tych odcisków w dalszym ciągu zwalcza rząd i jego projekt konstytucji, wyzyskując ostatnio w wysokiej mierze zarządzenie ministerstwa komunikacji o podwójnych napisach na dworcach kolejowych.

Zwołany na 16. maja przez Radića wiec swoich zwolenników miał zupełne fiasko. Rząd zabronił ten zjazd i ogłosił to po wszystkich wsiach, a nielicznych wiecowników, którzy się zebrali w piwiarni w Zagrzebiu, rozpędziła policja. Do wykroczeń i zaburzeń nie przyszło. Czynione przez rząd przygotowania: wysłanie do Zagrzebia szkoły podoficerskiej z Belgradu i pogotowie 2.p.p. w Belgradzie okazały się niepotrzebne. Świadczy to jednak o tem, że rząd nie lekceważy wpływów Radića i nastroju ludności chorwackiej i że zdecydowany jest użyć ostatecznych środków celem

utrzymania porządku. Ostatnio pojawiły się nawet poważne głosy, żądające unieważnienia mandatów poselskich Kadicia i jego zwolenników i wypisania nowych wyborów w tych okręgach. Czy jednak taki radykalny krok dałby pożądany wynik, jest bardzo wątpliwe, a mogłoby być powodem poważnych krwawych starć i zaburzeń. To też rząd prawdopodobnie tego nie uczyni, a to tem bardziej, że ma wszelkie widoki po temu, iż przyjęty zostanie jego projekt konstytucji i w drugim i trzecim czytaniu.

Żądania musilmanów z południowej Serbji rząd jeszcze nie uwzględnił, gdyż i w tej kwestji są różnice w zdaniu między radykałami i a demokratami. To też głosowali oni przeciw konstytucji i pozostają nadal w opozycji.

W stosunku do komunistów zmienił rząd swoje postępowanie i chce, by uspokoić socjalistów, otworzyć syndykaty i schroniska robotnicze, stawiając je jednak x równocześnie pod ścisłą kontrolę ministra spraw wewnętrznych. W tych kwestjach toczą się pertraktacje z partją komunistyczną, mającą ~~jednak~~ jednak mało widoków powodzenia, gdyż w ostatnich dniach ~~rzędu~~ nowa odezwa komunistyczna w ręce rządu, która bynajmniej nie przyczyni się do ustępstw ze strony rządu. / zał. 11/

Oceniając krótko wewnętrzno-polityczne położenie państwa S.H.S. można powiedzieć, że pomyślny wynik głoso-

wania wzmocnił poważnie stanowisko rządu, który też zrećanie i zarazem stanowczo wykorzystuje to zwycięstwo i przyspiesza debatę w konstytuancie, zdając sobie dokładnie z tego sprawę że opozycja nie dała jeszcze za wygrane. Opozycji zależy na czasie: primo by znaleźć wspólną platformę, secundo by wniesić nieporozumienie w blok radykalno-demokratyczny, w którym ostatnio pojawiają się nieporozumienia. Widoki rządu są jednak i nadal ~~nie~~ bardzo pomyślne.

Podróż regenta Aleksandra.

↳ Dnia 22. maja wyjechał książę Regent na kilka tygodni do Francji i Anglii. Właściwy cel podróży jest nieznany. Prasa i tut. koła podają 3 różne powody:

a/ odpoczynek i kuracja;

b/ kwestja ~~a. zaręczyn~~

c/ sprawy polityczne.

↳ *inow. z. w. s. r. r. r.*

Co do drugiego punktu /prasa podaje nazwiska córki króla angielskiego / którą to wiadomość jednak dementowano, oraz córkę domu belgijskiego. Zaręczyny z córką domu angielskiego są już z tego powodu wprost wykluczone, ze w roku 1903 po zamordowaniu Aleksandra i Dragi i wstąpieniu na tron Karagjorgjewiczów, Anglja trzy lata nie wysłała swego przedstawiciela do Serbji. Część prasy tut. podkreśla tajemniczość tej jazdy, twierdząc cynicznie, że minister spraw zagranicznych tak czszelnie potrafi się zamknąć, iż w razie ślubu księcia regenta publiczność dopiero po ślubie się o tem dowie.

Pożyczka państwowa.

Celem zaspokojenia najpilniejszych potrzeb państwa i poprawienia waluty, ministerstwo finansów wniosło projekt wypisania wewnętrznej pożyczki państwowej w wysokości 500 milionów denarów i zwróciło się w tej kwestji do banków kraju / głównie w Zagrzebiu i Belgradzie /, by wyraziły swoje zdanie.

Warunki banków jednak, zwłaszcza banków chorwackich są tak wygórowane / państwo musiałoby rocznie około 12 % t.j. 60 000 den. wypłacać / że rząd nie może projektów poważnie traktować. Odrzucono je więc i obecnie rząd zamierza zaciągnąć pożyczkę zagraniczną.

Budowa kolei Użice - Vardište.

W drugiej połowie kwietnia ministerstwo komunikacji i spraw Wojskowych energicznie poruszyło kwestję dalszej budowy połączenia kolejowego między Użice a Vardište. Użice jest ostatnią stacją wąskotorowej / 76 cm / kolei Stalac-Cačak-Użice / t.j. w dawnej Serbji /. Vardište jest stacją końcową wąskotorowej kolei Sarajewo - Medjedje - Višegrad - Vardište / również 76 cm szerokości /. Projekt tej budowy już 1½ roku czeka na załatwienie, a podkreślić trzeba, że ma poważne znaczenie tak z punktu widzenia wojskowego jak i politycznego i ekonomicznego.

Z punktu widzenia ekonomicznego jasnym jest, że połączenie to ułatwiłoby zaopatrzenie Serbji po

w minerały i drzewo budowlane , które to bogactwa Bośnia w wysokim stopniu posiada. Z drugiej strony możnaby wywozić ^{z Serbji} produkty rolnicze i temsamem łatwo i tanio zaopatrzyć ubogą Hercegowinę , dalmację i dawny Sandżak i Novi Bazar, a Dalmacji i Bośni dostarczać ryby wszelkiego rodzaju i owoce. Nadto możnaby łatwo zaopatrzyć południowo-wschodnią część Serbji w wiel i tanim kosztem naprawiać w warsztatach w Sarajewie wążkotorowe wagony i parowozy, które obecnie przez Belgrad i Brod się transportuje. Korzyści ekonomiczne są więc bardzo poważne.

Politycznie spowodowałyby nawiązanie bezpośrednich stosunków handlowych zbliżenie ludności z Serbji i z prowincji poaustrjackich i przyczyniłoby się wysoce do zjednoczenia Jugosłowian.

Jeżeli się przytem weźmie pod uwagę, że linja ta byłaby pierwszą , łączącą Serbję z Bośnią bezpośrednio, to już ten fakt pokazuje wysoką wartość wojskową tego połączenia.

Koszta tej budowy wynosiłyby około 50 milionów denarów, długość 57 klm.

Połączenie zewnętrzne.

S.H.S. a Rumunja.

Najważniejszymi zagadnieniami w dziedzinie polityki zagranicznej państwa S.H.S. jest kwestja sojuszu z Rumunją oraz sprawą Karyntji.

Staranie i zabiegi ministra Beneša celem stworzenia Małej Ententy, obejmującej Rumunję, S.H.S. Włochy i Czechosłowację dopiero w ostatnich miesiącach doprowadziły do zawarcia odpowiednich konwencji. Początkiem była konwencja czesko - jugosłowiańska, podpisana 14. sierpnia 1920 r. a dalszym krokiem traktat rapalski, który również ma za cel zagwarantowanie wykonania i dotrzymania traktatu w Trianon i St. Germain.

Po tych układach utknęły dążenia ministra Beneša. Rumunji bowiem groziło większe niebezpieczeństwo ze strony Rosji bolszewickiej, a sojusz jugosłowiańsko-rumuński niechętnie był i jest widziany przez Włochów, z którymi po długich targach państwo S.H.S. tylko dzięki mądrym ustępstwom ^{Włochów} się pogodziło, tworząc nawet przymierze przeciw wspólnym wrogom.

Ostatnie wydarzenia na Węgrzech jednak oraz silne prądy w Austrii, dążące do zjednoczenia się z Niemcami, zbliżyły Rumunję, szukającą poparcia teraz i przeciw zachodniemu nieprzyjacielowi, do Czechosłowacji i państwa S.H.S. Platforma sojuszu rumuńsko-czeskiego została poniekąd jeszcze zeszłego roku przez Beneša i Take Jonesku przy ^{jęt-} że pok. krótkich, tajnych pertraktacjach zawar

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

nia tą konwencją, i dopiero w połowie maja, po osiągnięciu pewnej zgody z Jugosławją, podano to prasie do wiadomości.

Konwencja czesko-rumuńska ma za zadanie obronę traktatu w Trianon i według słów tut. ministra rumuńskiego p. Emandi, który od 15. kwietnia do połowy maja bawił w Bukareszczem oraz tut. rum. attachéwojskowego płk. Motasa, jest ona analogicznej treści jak konwencja jug.-czeska. Na podstawie telegramów Naczelnego Dowództwa, które otrzymało sprzeczne wiadomości, kilkakrotnie rozmawiałem z temi panami i ostatecznie oświadczył poseł rumuński naszemu posłowi Dr. Stefańskiemu, co następuje: Między Rum. a Czechosłowacją zawarto de facto konwencję polityczną, mającą za cel utrzymanie statusu, stworzonego traktatem pokojowym w Trianon. Sformułowano i podpisano narazie punkty treści politycznej i w jednym z tychże specjalnie wymieniono, że jeżeli przed opracowaniem i podpisaniem punktów charakteru wojskowego, które wyszczególniają środki obrony i miarę zobowiązań wojskowych kontrahentów, zaszłaby potrzeba obrony traktatu triańskiego, konwencja ta przybiera charakter konwencji wojskowej, to znaczy zobowiązuje Rumunję do interwencji wojskowej, o ile sytuacja tego wymaga.

Nadto znajduje się w tej konwencji i ustęp, w którym Czechosłowacja przyjmuje do wiadomości zawarcie konwencji polsko-rumuńskiej, co wyraźnie i jasno potwierdza jej charakter polityczny.

Zródło jest wysoce pewne i wiarygodne, a to tem bardziej, że wiadomości te potwierdzono mi ogólnikowo zarówno ze strony czeskiej jak i tut. kół wojskowych i politycznych. Przytem podkreślam, że mimo tajności powyższych rozmów, oficjalni przedstawiciele nie mogliby się narażać na udzielanie tak fałszywych informacji, a to tem bardziej, że stosunki polsko-rumuńskie są serdeczne i że jesteśmy sojusznikami.

Co do zawartego między Rumunją a Czechosłowacją układu handlowego, to został on zawarty krótko przed powyższą konwencją i w trakcie moich ~~moich rozmów~~ rozmów z tut. kołami wojskowymi ^{Kol. wojskowe i polityczne} ~~podkreślam~~, że Rumunja przy układach handlowych z Polską podobno faworyzuje ostatnią w stosunku do Czechosłowacji, dając nam poważne prawa co do dostępu do Morza Czarnego. Przy ^{Krak} ~~tych~~ rozmowach zawsze robiono różnicę między układem handlowym a politycznym, zawartym przez Rumunję z Czechosłowacją.

Ostatnim ogniwem w tym łańcuchu konwencji, których inicjatorem nazwać można Beneša, będzie konwencja rumuńsko-S.H.S., mająca w pierwszych dniach czerwca być zawartą. Rząd rumuński kilkakrotnie w marcu i kwietniu zwracał się do rządu S.H.S. z propozycją zawarcia konwencji przeciw Węgrom. Występując w czasie obecności Karola na Węgrzech wspólnie z małą Ententą, Rumunja wyraźnie zadokumentowała, że i ona stanowczo obstaje przy dotrzymaniu traktatu triańskiego. Szybkie zażegnanie zatargów na granicy rum.-jug. ku zadowoleniu S.H.S. również zatem przemawiają za Rumunją pragnie zbliżenia do Jugosławji. Kilkakrotnie

o przyjeździe ~~przyjeździe~~ Take Jonesku do Belgradu i ^W pierwszych dniach maja Bukareszt ponownie zapytał się S.H.S. jakie w tej kwestji zajmuje stanowisko.

↳ Stanowisko Jugosławji ^{W sprawie konwencji z Rumunji} było niezdecydowane ~~===~~ następujących powodów:

↳ Czyniąc w traktacie rapalskim poważne ustępstwa /odstąpienie Dalmacji, oświadczenie, że kwestja Czarnogóry jest wew. zagadnieniem S.H.S., utworzenie wolnego państwa Rjeki/ na rzecz Jugosławji, Włosi chcieli jak najwięcej uzależnić S.H.S. od siebie. Zawarcie konwencji z Rumunją dałoby jednak Jugosławji silne oparcie / wykluczając równocześnie na przyszłość wszelkie nieporozumienia co do granic w Bałce i Banacie. / To też taki sojusz jest Włochom nie na rękę / i dekorowanie Bukaresztu włoskim orderem wojennym jest zapewne krokiem dyplomatycznym Włoch. Czesi życzą sobie jednak takiego porozumienia i czynią prawdopodobnie odpowiednie starania w Rzymie.

↳ S.H.S. chce podobnie ~~to~~ konwencję skierować i przeciw Bułgarji, czego jednak Rumunja na razie sobie nie życzy.

3/ Ostatnim ale już mniej decydującym powodem jest ~~po~~ podejrzliwość Jugosłowian z powodu konwencji polsko-rumuńskiej na którą się tutaj. ~~koła~~ jeszcze zawsze patrzą jak na sojusz rosyjski przeciwny ~~nie~~ a nie ~~przeciw~~ bolszewicki. Lecz w tej kwestji będą Czesi prawdopodobnie wywierać swój wpływ, a to tem bardziej, że w konwencji rum-czeskiej Czesi przyjęli układ polsko-rumuński do wiadomości, co nazwać można pierwszym poniekąd krokiem ku uznaniu go przez Czechów.

Według ostatnich zebranych wiadomości ~~jednak~~ [✓] ~~gładzono~~ te sprzeczności tak dalece, że w pierwszych dniach

PILSUDSKI INSTITUTE ARCHIVES New York

czerwca / prawdopodobnie 5. / przyjeżdża do Belgradu min. Take Jonesku i tutaj nastąpi ostateczne rozstrzygnięcie. Minister rum. w Belgradzie jest zdania, że konwencja ta przyjdzie do skutku.

W końcu jeszcze nadmieniam, że wiadomości prasowe, jakoby Jugosławia miała odstąpić Rumunii miasta Veršec i Bela Crkva, otrzymując za to pewne koncesje na Dunaju, są w zupełności bezpostawne.

S.H.S. a Austrja.

Jugosławia

W stosunku do Austrji zachodzą ze strony S.H.S. dwie kwestje: sprawa Karyntji oraz plebiscyty poszczególnych prowincji w Austrji za przyłączeniem do Niemiec.

Co do pierwszej kwestji, to zaraz po plebiscycie w zeszłym roku Jugosławia zaprotestowała przeciw rezultatowi, twierdząc że tylko teror Niemo w był powodem klęski Jugosłowian. Wiadząc później coraz to większe niebezpieczeństwo przyłączenia się Austrji do Niemiec, rząd S.H.S. ponownie poruszył w Paryżu kwestję Karyntji, żądając podziału tej prowincji w ten sposób, by rzeka Drawa stała się granicą, i popierając swoje żądanie :

1/ koniecznością posiadania strategicznej granicy przeciw Austrji,

2/ faktem, że licząc według gmin Jugosławia ma w tej części większość,

3/ grożącym niebezpieczeństwem przyłączenia się Austrii do Niemiec, które w tym wypadku z tej części Karyntji miałyby wspaniały przyczółek mostowy w razie napadu na S.H.S.

W tej kwestji zajęła naturalnie i cała prasa tutaj wrogie względem Austrii stanowisko i korzysta przy tej sposobności z zagadnienia podziału Górnego Śląska, porównując te dwie prowincje i twierdząc, że słusznie Polsce się należą te części, gdzie ~~jest~~ ^{jest} większość polska, a Jugosławja musi z całą stanowczością bronić swego stanowiska w sprawie Karyntji oraz pomóc Polsce, by ratować te dwa obszary dla słowiaństwa.

To stanowisko rządu S.H.S., jego kroki w Paryżu, głosy prasy tutaj oraz oświadczenie min. Pasića w parlamencie, ~~które~~ ^{które} oficjalnie potwierdził powyższe starania S.H.S. wywołały zrozumiałe napady ze strony Austrii, twierdzącej, że sprawa ta jest już przesądzoną.

Obecnie ma Rada Najwyższa w tej kwestji i tutaj rząd spodziewa się pomyślnego wyniku, a to tem bardziej wobec ostatnich plebiscytów w Austrii

Podkreślić jednak muszę, że treść traktatów pokojowych co do plebiscytu w Karyntji i na Górnym Śląsku wysoce się różnią, gdyż traktat w St.Germain nie mówi o głosowaniu gminami.

W kwestji plebiscytów austriackich rząd S.H.S. żąda dotrzymania traktatu pokojowego; oświadczył to też przez swego przedstawiciela oficjalnie w Wiedniu i z całą pewnością użyje w razie potrzeby i zbrojnej pomocy, zabierając przy

tej sposobności Kryntje. Wiadomości prasowe o gromadzeniu wojsk jugosłowiańskich na granicy austriackiej są fałszywe.

S.H.S. a Bułgarja.

Mimo usilnych starań Bułgarji, która zarówno w Czechach jak i Polsce chciałaby znaleźć pośredniczkę w stosunku do Jugosławji stosunek między S.H.S a Bułgarją nie uległ żadnej zmianie i pozostaje nadal wprost wrogi. W ostatnich dniach maja bawił w Belgradzie bułg. min. sp. wew. Dimitrow i był na audjencji u min. Pasića. Dowiedziałem się w takich okolicznościach, że cel tej podróży był: szukanie zblżenia do Jugosławji, czyni nawet propozycję. by przyjęto Bułgarję jako państwo federacyjne w skład "wielkiej Jugosławji", obejmującej wszystkich południowych słowian. Propozycja taka jest zbyt daleko idąca. Znając nienawiść Serbów do Bułgarów oraz biorąc pod wzgląd, że Serbja słusznie żąda przed jakimś kolwiek układem - niemówiąc już o federacji - lojalnego wykonania traktatu, zrozumiałem jest, że odpowiedź Pasića była negatywna. Nic do ewent. wprost niemożliwej federacji, to takowa przyniosłaby jedynie Bułgarji korzyść i to z następujących powodów:

1/ Powiększenie nieserbkiego elementu osłabiłoby stanowisko Serbów, gdyż Chorwaci z całą pewnością szukaliby porozumienia z Bułgarami, celem poparcia swoich decentralistycznych dążeń.

2/ Poważne niebezpieczeństwo całkowitego zbułgaryzowania Macedonji.

3/ Serbja musiałaby się zrzec pewnych korzyści, wynikających z traktatu pokojowego z Bułgarią, nie mówiąc już o Koalicji i państwach sąsiednich.

To też Serbja jako zwycięskie państwo nigdy w obecnych chwilach nie zbliży się do Bułgari i zrozumiałem jest, że starania Bułgari nie miały żadnego powodzenia. Zaniepokojenie Grecji z powodu ewent. takiego zbliżenia, które byłoby niebezpieczeństwem dla Tracji, było więc bez podstawy, ~~lecz~~ [?] Podkreślam przy tem, że Grecja bacznie śledzi¹ stosunek między Bułgarią a S.H.S.

S.H.S. a Włochy.

Ewakuacja Dalmacji i wytknięcie granic dotychczas nie zakończono. Otwartą pozostaje i nadal kwestja Barošu. W ostatnich dniach maja podjęto znowu pertraktacje handlowe, które rząd trzyma w tajemnicy. Prasa twierdzi, że propozycje włoskie zawierają i ustępy charakteru politycznego i to co do portu Baroš oraz w kwestji udzielenia Włochom pewnych praw na kolei Zadar-Knin, pokreślając równocześnie, że Jugosławija uważa kwestje polityczne za zakatwione traktatem rapalskim. Bliższych danych podać na razie nie mogę, gdyż pertraktacje trwają zaledwie kilka dni, a trzymane są w tajemnicy.

S.H.S. a Francja.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Wojna
W ostatnich tygodniachⁱ okazały się w prasie

zagranicznej pogłoski, że zainicjowane jest przez Francję
zawarcie umowy wojskowej pomiędzy Francją i Czechosłowacją
z jednej, a Francją i Jugosławią z drugiej strony. ↗

Wedle wiadomości zebranych w tut. kołach politycz-
nych i wojskowych poczyniła Francja już z końcem 1920 r. i
z początkiem b.r. starania celem zawarcia takich konwencji.
W związku z tym stała i podróż marszałka Joffre na Bałkany
/ Belgrad i Bukareszt/. Następnie przedsięwzięła Francja
ponowne kraki w miesiącu lutym, wysyłając do Jugosławji
generała Franchet d'Esperey i nadając Belgradowi krzyż legji
honorowej. Nadto odwołano w kwietniu b.r. ministra Vicomte
de Fontenay z powodu zbyt wielkiej bierności, wysyłając na
jego miejsce p. Clémence Simon'a, który uchodzi za zdolnego
i czynnego dyplomatę i polityka, i czyniąc równocześnie sta-
rania u tut. rządu, by do Francji wysłano p. Vesnića, zna-
nego jako wielkiego przyjaciela Francji i zwolennika takiej
umowy, co też rząd S.H.S. uczynił.

↳ Umowy takiej dotychczas jednak nie zawarto, lecz
faktem jest, że Francja nadal w tym kierunku stara się wpły-
nąć i skłonić tut. koła polityczne i wojskowe. Wedle tut.
zapatrywań stoją w tej sprawie na przeszkodzie:

1/ Wpływy Włochów, którzy niechętnie by widzieli, by
Jugosławja tak wysoce zbliżyła się do Francji, chcąc ją jak
najwięcej uzależnić od siebie.

2/ Wpływy rosyjskie, które pod naciskiem kół niemieckie
tajnie przeciwdziałają, odradzając tut. rządowi zbyt wielkie
go pośpiechu, przyczem podkreślić należy istnieją tutaj po-
ważne ~~wplyw~~ prądy germanofilskie, które eo ipso się sprzec-
wiają.

3/ Starania Francji celem uzyskania dominującego stanowiska w Bułgarji.

4/ Inicjatywa w tym kierunku skierowaną była i na Czechosłowację i prawdopodobnie kieruje się Jugosławja i stanowiskiem Czechów.

5/ W końcu jest obecnie aktualną kwestją zawarcie umowy rum.-jugosłowiańskiej i to na tych samych warunkach jak umowa czesko-jugosł. i czesko-rum. i przypuszczać należy, że przed uregulowaniem tego pytania, rząd S.H.S. nie zajmie ostatecznego stanowiska co do umowy z Francją.

Koła francuskie są zdania, że wcześniej czy później starania Francji będą miały powodzenie. To też Francja nadal przez wszelkiego rodzaju propagandę urabia sobie tutaj opinię. Ma też licznych zwolenników.

S.H.S. a Rosja.

R

Na prośbę Rosjan co do przyjęcia armji Wrangla do Jugosławji, rząd S.H.S. nie udzielił jeszcze ostatecznej odpowiedzi. Zadecydowano przyjąć pewną część, lecz liczby nie wymieniono. Faktem jednak jest, że drogą przez Kotor przybyła już mała część żołnierzy, których natychmiast przydzielono do budowy dróg, kolei oraz do warsztatów wojskowych. W kołach wojskowych twierdzą, że sprawa zostanie w krótkce załatwioną, gdyż nowy min. wojny gen. Hadzić w tej kwestji zajmuje przychylnie dla Rosjan stanowisko.

PILESKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

W każdym razie mają wojska Wrangla przybyć jako ucieknierzy i rozbrojeni, a nie jako regularne wojsko. Rosyjski attaché wojskowy twierdzi, że Wrangel przybędzie do Jugosławji w miesiącu lipcu.

Tut, koła rosyjskie uprawiają w dalszym ciągu silną propagandę i to w duchu carystycznym. Urządzają koncerty, wieczorki, loterie fantowe, które te zabawy służą jedynie dla celów agitacji. Tak rozdawano na jednym z podwieczorków wiersze w języku serbskim i rosyjskim, pisane przez serbskiego majora Andre Popović-Kuć. Treść oraz ~~innych~~ ilustracje dobitnie oświetlają cel tej broszury /zał. 12 /

Stwierdziłem, że Rosjanie w Polsce stoją w żywej korespondencji z tut. kołami rosyjskimi i wysyłają obszerne pisma o naszej sytuacji przez kupców niemieckich, w gazetach, listach kupieckich i nawet telegraficznie, podając i sytuację wojsk bolszewickich na naszym froncie. Pośrednio otrzymałem następującą częściową dyslokację wojsk sowieckich którą podobno otrzymały tut. koła drogą telegraficzną dnia 28. maja. :

Reimowiszy	dywiz. p.	16
Homel	" "	17
Mozyrz	brzg. p.	40 i 146
Kościuchowice	" "	48
Nosowicze	" "	50
Chojniki	" "	51
Bielinkowice	" "	143
Umiecz	" "	144
Pietrykow	" "	145

Pieszczana Budzia   bryg. p. 148
Stare drogi   "   strazy pogranicznej
Klincy /pow. Mozyrski/   "   specjalna artylerji
W kierunku na Baranowicze   8 dyw. jazdy, składającej
się z polaków bolszewików i z części armii Budenniego.

W Smoleńsku sztab frontu oraz 4 dywizje piechoty
bolszewików litwinów.

Wiadomości powyższe sprawdzić nie mogę, lecz liczby
8 dyw. jazdy i 4 dyw. p. bolszewików polaków i litwinów
wydają się nieprawdziwe. Proszę zatem o zbadanie i ocenienie
wiarygodności źródła.

S.H.S. a Polska.

W sprawie powstania na Górnym Śląsku umieszczała
prasa tut. w pierwszych dniach wiadomości z dzienników
niemieckich i częściowo czeskich t.zn. dla nas nieprzychylnie.
Zmieniło się to jednak już po pierwszych komunikatach fran-
cuskich i polskich. Zdecydowane stanowisko Francji, sympatje
dla Polski w ~~niemieckich~~ dziennikach fran cuskich oraz ~~niemieckim~~
własny interes w kwestji Karyntji wywołały w prasie całego
kraju liczne artykuły, popierające i broniące nasze żądania.
Lecz trzeba przyznać, że nie brakowało i czerej sympatji.
Umiarkowany ton prasy czeńskiej i olbrzymia manifestacja
całej Polski przyczyniły się do tego nastroju. Krytykowano
więc mowę Loyd Geogea, chwalono oświadczenia i energiczne
stanowisko Brianda i z zadowoleniem podano mowę prez. Witosza

oraz komunikaty o stanowisku naszego rządu. Opinia kół tutaj stoi również po naszej stronie, a najlepszym tego dowodem jest interpelacja Dr. Korošeca /słowianina klerykała/ w skupštinie, którą w tłumaczeniu załączam / zał. 13/. Interpelacja ta jest tem ciekawszą i ważniejszą, że żąda ona wyjaśnienia od rządu co do polityki "najściślejzego zblizenia się do Polski".

Na tą interpelację min. Pašić nie udzielił jeszcze odpowiedzi.

13.

Tłumaczenie zapytania posła Dr. Korošca, wysłanego dnia 18. maja

R. b. do p. Ministra Spraw Zagranicznych Królestwa S.H.S.

ew

Panie Prezydencie!

Braterski polski naród przechodzi znowu ciężkie chwile. W tych właśnie ciężkich momentach powinny słowiańskie narody pokazać swoją solidarność w walce przeciw germanizmowi.

Narodowe, wyłącznie robotnicze, polskie masy na Górnym Śląsku nie chcą dalej podlegać narodowi, który je gnębi nacionalnie od wieków. Energicznym zbrojnym powstaniem pokazały one całemu światu, że żądają przyłączenia do polskiego państwa. Ten zdrowy ruch we wszystkich powiatach, gdzie Polacy po wsiach i w robotniczych masach w plebiscycie zdobyli większość głosów, zrozumiane natychmiast w Francuskim Narodzie i wśród jego przedstawicieli.

Jakież echo znalazły te wypadki w prasie naszej stolicy, która przedstawia myśl publiczną? Wziąwszy ogólnie, prasa belgradzka w tym wypadku okazuje niechęć przeciw Narodowi Polakiemu i jego aspiracjom. Z początku / 7 i 8 maja / publikuje po większej części telegrafy z niemieckich źródeł lub też rzadkich kół czeskich, które nie są dobrze usposobione dla Polski. Nie pisano z sympatją w sprawie polskiej nacionalnej akcji. Odkąd prasa francuska stanęła otwarcie, całą duszą po stronie Polaków, zmienił się częściowo i ton naszej prasy, lecz mimo to, można jeszcze ciągle czytać nieodpowiednie wyrazy i całe szpalty, które nie powinien ani jeden słowiański dziennik publikować.

Przy tej sposobności ośmiela się wskazać Królewskiemu rządowi na fakt, że w czasie plebiscytu na G. Śląsku niektóre jugosłowiańskie gazety przyjmowały płacone inseraty w niemieckim języku, wzywające Niemców, by się stawili do głosowania.

Panie Prezydencie Rady Ministrów i Ministrze Spraw Zagranicznych, czy znajomy jest Panu ów sposób pisania i to pewnej części naszej prasy, który daje zagranicy powód do nieznania

Handwritten notes in left margin:
Wojciech Korošca
do Ministerstwa S.H.S. zapytanie
czy nie racjonalnie
względem na pracę
artykułów w dzienniku
o f. Śląsku
mógłby nie racjonalnie
mógłby nie racjonalnie
i dziękuję za
i dziękuję za

PLISSEAU
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

że nasz Naród nie czuje sympatii do naszego wielkiego, braterskiego, słowiańskiego narodu.

Panie Prezydencie, czy odpowiada interesom Królewskiego Rządu, aby tak w wewnętrznej jak i w zewnętrznej polityce zainaugurować względnie kontynuować kurs, któryby odpowiadał słowiańskiej solidarności i dążył do najściślejszego zblżenia między Polakami a naszymi narodem?

Do Pana Prezydenta Rady Ministrów i Ministra Spraw Zagranicznych.-

Chorwacji wedle konceptu Radića.

Projekt

Chorwacja jest samodzielnym państwem, mającym swój herb i sztandar, i obejmuje wszystkie żupanje /8/ Chorwacji /t.z. Chorwację, Sławonję i Medjumurije/. Państwo to może być powiększone tylko plebiscytem i to w pogranicznych, sąsiednich okręgach Dalmacji i Słowenji, Bośni i Hercegowiny oraz w żupanjach /powiatach/ b. południowych Węgier. Tą drogą, plebiscytem, może obszar Chorwacji być i zmniejszony. Chorwacja tworzy z Serbią, Słowenią i Bośnią i Hercegowiną związek państwowy. Dalmacja, Czarnogóra, Macedonia, Banat, Bačka i Baranja musieliby w drodze plebiscytu pod kontrolą międzynarodową się wyrazić, czy chcą przystąpić do wyżej wymienionego związku, i wrazie zgody muszą oświadczyć, czy zechcą przystąpić jako samodzielne państwa, czy też chcą się przyłączyć do jednego z tych trzech państw, które założyli związek. W tym związku ma Chorwacja stanowisko "neutralnego" państwa /jak n.p. Szwajcaria /Gdyby reszta członków niegodziła się na zneutralizowanie, Chorwacja musiałaby mieć odrębną politykę zagraniczną, i w żadnym wypadku niebrałaby udziału w wojnach, prowadzonych przez związek. Chorwacja nie uznaje traktatu rapalskiego, lecz niemyśli z tego powodu prowadzić wojnę z Włochami. Spodziewa się jednak, że "cywilizowana" włoska partja robotnicza i demokratyczna i Liga Narodów odstąpią Chorwacji Rijekę i całą Istrję. Chorwacja ma ustrój republikański, co jej jednak nie przeszkadza wejść w związek z monarchistyczną Serbią. Na czele Chorwacji stoi prezydent /ban/, wybrany bezpośrednio przez naród. On rządzi, jak prezydent Stanów Zjednoczonych północnej Ameryki, przez ministrów, którzy są odpowiedzialni wobec niego a nie wobec parlamentu. Ogółem należy dążyć ku temu, by ministerstwa były w rękach fachowców, a nie w rękach polityków.

Jako neutralne państwo, Chorwacja nie ma ani wojska ani dyplomacji. Na miejsce "militarystycznej" służby wojskowej wprowadza się obowiązek obrony kraju. Obrona kraju jest obowiązkiem każdego obywatela, trwającym aż do jego śmierci. Celem przywłaszczenia sobie koniecznej "dla obrony gospodarstwa i ojczyzny" zdolności, musi ^{musi} każdy obywatel co roku brać udział w ćwiczeniach /najdłużej dwa miesiące/. W dziedzinach, które wymagają dłuższego szkolenia, można ćwiczenia aż do 6 miesięcy przedłużyć, wybierając do tej służby najzdolniejszych ludzi.

W związku z zniesieniem dyplomacji odpadają i poselstwa zagraniczne. Zaprowadza się jednak zastępców w dziedzinie handlu, przemysłu i kultury /konsulów/.

Głównym dochodem państwa jest "progresywny podatek". Cel w zasadzie nie ma z wyjątkiem na rzeczy luksusowe lub jako środek represji przeciw protekcyjnej polityce jednego z państw obcych. Znosząc cła, wprowadza się natomiast podatek w formie robót fizycznych. Każdy jest obowiązany przez 4 miesiące "robić w ogólnokorzystnym celu", jak n.p. budowa dróg, praca przy drogach wodnych, prace nad polepszeniem gleby i wogóle "roboty publiczne, by w ten sposób jaknajwiększą część potrzeb państwowych pokryć tego rodzaju pracą".

Głównym zadaniem państwa jest podniesienie oświadczenia i jego dobrobytu.

W każdej wiosce musi być szkoła dla nauki pisania, i po ukończeniu tej szkoły uczęszczać musi każde dziecko na dwuletni kurs, kształcący praktycznie w każdej dziedzinie. Kursy te są obowiązkowe dla całej młodzieży. Szkoły średnie się znosi. Na miejsce tychże wprowadzone zostaną w życie czteroletnie, nieobowiązkowe "narodowe szkoły", dające ogólne wykształcenie. Znosi się i uniwersytety: Fakultety przekształca się na "fachowe szkoły". Szkoły

profesorów są zarówno szkołami fachowcami jak i szkołami ,
dającymi ogólne wykształcenie / inteligencję/. Wiara
ogłasza się jako " podstawę moralnej kultury". Wiara
wogóle a. szczególności chrześcijańska nauka jest podstawą
należytego wychowania. Celem ułatwienia i przyspieszenia
pracy nad podniesieniem dobrobytu narodu, dzieli się
państwo na żupanje /powiaty/, którym ogółem przypadają
w tej dziedzinie wszystkie zgłdania, niezastrzeżone specjal-
ną ustawą władzom centralnym. Żupanje składają się z "gospo-
darczych gmin". Pod tą nazwą należy rozumieć wsie, zorganizo-
wane na sposób wielkich związków /zadrugi/. Zarówno żupanje
jak i gminy mają prawo wydawania ustaw i to w zakresie ich
autonomji. "Stół siedmiu"/sto sedmorice/ decyduje, czy
ustawy te przekraczają granice autonomji.

Co do społecznych i gospodarczych ustępów tej ustaw
należy podkreślić, że znosi się wszelką wielką posiadłość.

← Zadna posiadłość niemoże być większą jak największa posiad-
łość chłopska w danej żupanji / Dalej zapewnia projekt Radića
że w drodze ustawy ma być zapewnione ogólne ubezpieczenie
na wypadek niezdolności do pracy/ starość, choroby i t.d./.

Co do politycznych ustępów przyznaje się swobodę
prasy w gruncie rzeczy tylko politycznym stowarzyczeniom i
partjom. Dzienniki i pisma polityczne mogą wydawać jedynie
stowarzyszenia polityczne i stronnictwa. Wszelkie artykuły
muszą być podpisane całym nazwiskiem i autor odpowiada za ni

Ponieważ Chorwacja ma być republiką "chłopską",

← parlament zostaje wybierany na podstawie ogólnego prawa gło-
sowania przez wszystkich obywateli , mających 18 lat / bez
różnicy płci, a nie na podstawie "jakiego kolwiek stałego pla-
nu". By ten czysto polityczny parlament nie mógł działać
przeciw woli "chłopów", stanowiących większość kraju, przewi-
dzone są następujące zarządzenia:

← W sprawie ustaw głosuje cały naród.

← Głosowanie całego narodu decyduje o rozwiązaniu par-
lamentu. - Prezydent może być pozbawiony swego urzędu
tylko w drodze ogólnego głosowania.

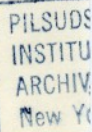

Uchwalenie Konstytucji

Zgodnie z wytkniętym programem radykali i demokraci dokładali wszelkich starań, by debatę szczegółową jak najprędzej zakończyć i jeszcze w miesiącu czerwcu przystąpić do ostatecznego głosowania. Sytuacja w parlamencie stawała się bowiem coraz groźniejsza. Musilmani kilkakrotnie grozili wystąpieniem z gabinetu, twierdząc, że radykali nie dotrzymują przyrzeczeń, na podstawie których musilmani się zgodzili na branie udziału w rządzie. Co do musilmanów z południowej Serbji, to blok radykalno-demokratyczny zwlekał pertraktacje, obiecując im po uchwaleniu konstytucji pewne ulgi. Nadto w samym łonie bloku radykalno-demokratycznego były ciągłe tarcia i nieporozumienia. Sytuacja więc była, jak już powiedziano, nie pewną, a mogła stać się niebezpieczną, gdyby opozycja zdołała się skupić przed przystąpieniem do ostatecznego głosowania.

To też zdolny i zręczny polityk Pašić oraz energiczny, a czasem nawet bezwzględny prezydent konstytuanty Dr. Ribar, zdając sobie z powyższej sytuacji dokładnie sprawę, postanowili wyznaczyć termin głosowania na "Vidov dan" (28 czerwca). Dzień ten bowiem uważali za bardzo korzystny, gdyż jest on świętem narodowym. (28 czerwca 1389 r. został serbski książę Lazar przez Turków na Kosowym polu pobity. Bitwa ta zadecydowała o długoletniej niewoli nie tylko Serbów lecz i wszystkich jugosłowian.) Uchwalając w tym to dniu konstytucję nowo powstałego państwa jugosłowiańskiego, stałoby się to dziełem o wysokim historycznym znaczeniu.

Opozycja dokładała wszelkich starań, by nie dopuścić do wykonania powyższego planu. Klerykali wystąpili z konstytuanty. Komuniści opuścili również parlament, ~~zmarajszxix~~ rzucając się tem gorliwiej na pole

agitacji. Dr. Trumbić szukał wspólnej platformy ~~XXXXXXXXXXXX~~
 Adstronictw opozycyjnych i wygłaszał liczne mowy w Za-
 grzebiu i innych miastach. Lech wszystkie zabiegi opozycji
 były bezskuteczne i dnia 28 czerwca przystąpiono do osta-
 tycznego głosowania, które przyniosło rządowi pomowne zwy-
 cięstwo.

z 419 posłów do konstytuancy głosowało 223
 za konstytucją a 35 przeciw. Reszta posłów była nieobecna.
 Za konstytucją głosowało 88 demokratów, 87 radykałów, 11
 posłów odłamu Vošniaka, 23 muslimanów z Bośni, 11 muslimanów
 z południowej Serbji i 3 zemleraników.

Uchwalenie konstytucji ma dla państwa S.H.S.
 wysokie znaczenie i spowoduje prawdopodobnie już w naj-
 bliższym czasie zmianę w administracji kraju.

Co do prasy państwa S.H.S., to gazety serb-
 skie radośnie powitały przyjęcie konstytucji. Gazety słowen-
 skie dość życzliwie podawały ten fakt. Natomiast gazety
 chorwackie (opozycja) zajęły wprost wrogie stanowisko pi-
 sząc o "gwałceniu" narodu chorwackiego. Przymuszam jed-
 nak, że i Chorwaci wkrótce pogodzą się z tym faktem. Rząd
 centralny bowiem, mając teraz ustawę w ręce, może z czystym
 sumieniem na podstawie prawa z całą energją tempić wszelkie
 ruchy republikańskie i separastyczne, a że na ten zamiar,
 pokazuje dokładnie nowo wniesiona ustawa "o pracy i porząd-
 ku", której pewne ustępy niżej podam.

Treść konstytucji podam w następnym raporcie,
 gdyż niewyszła jeszcze z druku.

Atentat na Regenta

PILSUDSKI
 INSTITUTE
 ARCHIVES
 New York

Dnia 29 czerwca złożył regent w imieniu króla
 uroczystą przysięgę na nową konstytucję i to przed plenum
 konstytuancy. Na uroczystości tej byli obecni wszyscy ge-
 nerałowie oraz korpus dyplomatyczny. Po tej uroczystości od-
 był się przegląd wojska. Na udajęcego się w towarzystwie

Jugoslavija

me piala ruzji

Pasić Regenta Aleksandra rzucił ^{bomba} komunista Spasoje Stojić bombę, która jednak uderzając o słup telegraficzny chybiła cel, raniąc kilkanaście osób. W ten sposób uniknął regent zamachu.

Początkowo krążyły pogłoski, że atentator jest z obozu chorwackiego, lecz śledctwo wykazało, że jest on komunistą i że działał z polecenia i w porozumieniu z komitetem komunistycznym w Belgradzie i Wiedniu. Stwierdzono nawet, że otrzymał on to polecenie od posłów komunistycznych i że partja komunistyczna w Jugosławji mimo wielkiej ostrożności rządu sżreka uprawia w kraju agitację. Zamach miał być wykonany w parlamencie i był w szczególności skierowany przeciw regentowi, Pasiczewi i licznyim innym ministrom.

Przy przeprowadzeniu śledztwa rząd postępuje bezwzględnie. Dokonano po całym kraju licznych aresztowań i znaleziono nawet komunistyczne składy broni i amunicji.

Atentat na regenta i rząd wywołał wśród narodu serbskiego okropne aburzenie. Szewency wysoce potępiają ten zamach i dają temu wyraz w licznych artykułach swojej prasy. Co do ^{obozu} chorwackiego to można powiedzieć, że zajmuje on ^{zajęty wobec tego rządu} obojętne stanowisko a widać to po prasie chorwackiej (opozycyjnej,) który jedynie podaje komunikaty urzędowe.

^{hciał} „Dla państwa jugosłowiańskiego = fakt, że atentat się nie udał, wysokie znaczenie” w przeciwnym razie bowiem przyszłoby w kraju do poważnych zaburzeń. Nadto stał by ^{przed} bardze niebezpiecznem pytaniem co do następcy tronu. ^{hciał} Król Piotr bowiem posiada tylko dwóch synów, Jerzy i Aleksander. Książę Jerzy zrzekł się wprawdzie, jako najstarszy syn, tronu, lecz posiada on licznych zwolenników, którzy prawdopodobnie poczyniłyby starania, by Książę Jerzy przyszedł do władzy. Z rodziny Karagjorgjevdćów pozostaje po zatem książę Paweł, syn brata króla Piotra.

Biorąc to wszystko pod wzgląd widocznem jest, że udany zamach poważnie zagroził by istnieniu państwa S.H.S. które składając się z trzech plemionów, tylko po wielkich tarciach i walkach wewnętrznych zdołało stworzyć konstytucję. Silna organizacja komunistów byłaby w tym wypadku również bardzo wielkiem niebezpieczeństwem dla kraju.

Przed uchwalen

Ustawę o pracy i porządku.

*bardzo
o sędzi
mnie
i fceji
stworzy.
mnie
kaj 1929*

Państwo S.H.S. nazwać można państwem absolutystycznym w całym tego słowa znaczeniu, a najlepszym dowodem jest projekt nowej ustawy "o pracy i porządku", którą niedawno przedłożono radzie ministrów do przeglądu. Ustawę tę wypracował minister sprawiedliwości i minister spraw wewnętrznych. Jako podstawę tej ustawy nazwać można serbskie prawo karne, gdyż autorzy dużo ustępów wzięli z tego prawa, zastrzegając karę i żądając szybkiego jej wykonania. Najważniejszymi ustępami są:

" Do przestępstw przeciw państwu i porządkowi należą:

- a) wszelka piśmienna i ustna agitacja, która ma za cel wywołanie silnego zamieszania w istniejącym porządku, zatwierzonym ustawą,
- b) wszelka terrorystyczna propaganda lub zamiar jakiegokolwiek rodzaju przedsięwzięcia oraz wszystko co zagraża publicznemu porządkowi i bezpieczeństwu,
- c) wszelka propaganda anarchistycznych idei,
- d) wszelka propaganda komunistycznych idei,
- e) wszelkie popularyzowanie sowieckich lub chłopskich republik,
- f) Należenie do organizacji, mającej wyżej wymienione cele,
- g) wszelka poważna agitacja przeciw organom państwa,

h) wszelka przeciw-wojskowa propaganda oraz wszelkie kroki, któreby osłabiały obronę narodową.

i) wszelkie publikowanie i przedrukowanie aktów śledczych w sprawie wyżej wymienionych przestępstw, oraz przedrukowanie słów osądzonego, o ile służą ~~do~~ celom agitacji.

j) wszelkie udzielenie pomocy w wypadkach wyżej wymienionych przestępst n.p. udzielenie mieszkania i nie powiadomienie władzy, o ile to właścicielowi wiadomem było.

k) wszelkie używanie broni przeciw organom państwowym.

Za przestępstwa te karze się więzieniem do 20 lat i karą od 1000-100.000 denarów, ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~

Wszelkie manifestacje przeciw tej ustawie mają natychmiast być rospędzone. Przewodców karze się aresztem i karą do 50.000 denarów, uczestników aresztem do 1 roku i karą do 3.000 denarów.

Noszenie broni jest zakazane i przestępców karze się aresztem do 1 roku i karą do 10.000 denarów. Handel materiałem wybuchowym jest wzbroniony.

Strajki w państwowych przedsiębiorstwach oraz we wszystkich przedsiębiorstwach, które noszą korzyść dla ogółu, jak banki przywilejowane, kopalnie, tramwaje, wodociągi oraz przedsiębiorstwa, mające za cel wyżywienie ludności ~~są~~ zakazane. Przewodców karze się aresztem i grzywną do 50.000 denarów. Przeszkadzanie przy pracy lub odciągnięcie od niej jest zakazane. Syndykaty, które przekraczają swoje cele i przepisy lub tajnie pracują w myśl wyżej wymienionych przestępstw, zostają natychmiast rozwiązane przez miejscową policję.

Organizacja ma prawo zażalenia w terminie do 3 dni. Jeżeli zarządzenie sąd to ~~xxxxxxxxxx~~ potwierdzi zostaje ono wykonane, jeżeli nie mają władze policyjne prawo odnieść się do sądu kasacyjnego

Naczelnik okręgu ma prawo zarządzić ostre środki przeciwko gminom, które przechowują przestępców. Może on także ograniczyć władzę gminną, rozsiedlić siłę w ten sposób, że nigdzie nie ma więcej jak 10 domów, zburzyć stodoły i stajnie, znajdujące się po za obrębem gminy. Jeżeli gmina wyda prze

ostępcę, władze odstępują od powyższych kroków. Należy mogą być rozsiadlone familje oraz ich krewni. Dozwolonem jest też zupełne rozsiadlenie i zniesienie sioła, osiedlając ludność na innych rządowi dogodnych obszarach.

Cywilne władze mogą we wszystkich wyż wymienionych wypadkach wiaść do pomocy siły wojskowe. Wojsko ma prawo użyć brońi. Ludność danego okręgu utrzymuje wojsko.

Treść ustawy wyraźnie pokazuje jak bezwzględnie i ostro władza postąpić może, by unieszkodliwić wrogie elementy lub by się ich pozbyć. Ustawę tą nazwać można drakonską i prawdopodobnie ustawa ta w powyższej treści przyjęta nie zostanie, mówi ona jednak jakie prądy i dążenia w kołach rządowych panują.

Choroba Króla Piotra

W pierwszych dniach czerwca zachorował król Piotr na zapalenie płuc. Stan jego zdrowia był tak groźny, że zawezwano całą rodzinę oraz bawiącego w Francji regenta. Oczekiwano każdego dnia śmierci króla. Król Piotr jednak mimo wysokiego wieku (około 80 lat) dzięki silnemu organizmowi przetrwał tą chorobę i obecnie stan jego zdrowia jest tak zadowalającym, że w najbliższych dniach wyjeżdża regent na kilkutygodniowy pobyt do Francji.

S P R A W Y   Z E W N Ę T R Z N E

S.H.S. a Rumunja

Dnia 5. czerwca b. r. przyjechał do Belgradu Rumunski minister spraw zagranicznych Take Jonesku celem zawarcia z Jugosławją konwencji polityczno-wojskowej dla obrony zawartych traktatów pokojowych z Austrią, Węgrami i Bułgarią. Towarzyszyli mu jugosłowiański minister w Bukareszcie dwóch szefów sekcji ministerstwa spraw zagranicznych w Bukareszcie, oraz pań Take Jonesku.

Po pertraktacjach dnia 6 i 7. czerwca podpisano 7/ VI. przed-południem protokół konwencji Rumuńsko-Jugosłowiańskiej, która zawiera następujące ustępy:

Kontrahenci, ^(c) dążąc do trwałego pokoju w Europie centralnej i chcąc dać wielkim mocarstwom sprzymierzonym gwarancję żywotnej siły państw, które powstały na obszarach byłej monarchji Austro-węgierskiej, zawierają konwencję. mającą za cel zabezpieczyć bezzwłoczne i sprawiedliwe wykonanie traktatów pokojowych w Versaille, St. Germain i Trianon. wzięte na siebie zobowiązania, stosuje się też do traktatów pokojowych w Neuille i Sevres ^(c) o ile zajdzie potrzeba.

Kontrahenci przystąpią do zorganizowania silnej siły wojskowej przeciw wszelkim próbom, skierowanym przeciw jednemu z kontrahentów ze ^(c) strony bądź jednego lub więcej państw ^(w) zwyciężonych, bądź ze strony wszystkich sojuszników tychże.

Konwencja ta zawiera dalej ważne ustępy co do granic i mniejszości narodowych, regulując sprawy wyznania i szkół, które dawały liczne powody do nieporozumienia.

Jugosławja w konwencji tej przyjęła do wiadomości zawarcie konwencji Rumuńsko-Polskiej.

Zawarcie konwencji Rumuńsko-Jugosłowiańskiej można po zawarciu konwencji Rumuńsko-Czeskiej nazwać zakończeniem drugiego etapu planów ministra Take Jonesku, który od zeszłego roku dąży do stworzenia wielkiego bloku państw środkowej Europy, mianowicie Polski, Rumunii, Czechosłowacji, Jugosławii, Grecji, a niektóre głosy mówią, że i Włoch. Pierwszym etapem w tym kierunku nazwać można zawarcie konwencji Polsko-Rumuńskiej oraz konwencji Czesko-Jugosłowiańskiej.

Z wszystkich rozmów i wiadomości prasowych, zjawiać, że mała Ententa dąży ku temu, by ostatecznie zrealizować wyżej podany plan. Tak na przykład podały tutaj gazety wywiad z p. Take Jonesku, mówiący, że starania jego dążą do wciągnięcia Polski i Grecji w ten blok. Skonstantowakem dokładniej zmianę stanowiska Czesko-słowacji, która wszelkimi środkami dąży do porozumienia a nawet może sojuszu z Polską, a świadczy o tem ton prasy czeskiej, przyjazne działanie tutaj przedstawicielstwo czeskie, dalej interwencja ministra Benesa w Anglii w sprawie Górnego Śląska, co do której tutaj minister Czeski twierdzi, że przynieść ona nam poważną korzyść, wszystko to potwierdza wyżej podaną wiadomość. (co do interwencji ministra Benesa, to z całą pewnością była ważnym powodem kwestja Cieszyńska, gdyż Cześć przypuszczają, że Polska, otrzymawszy żądane obszary Górnego Śląska, zmieni swoje stanowisko w kwestji Cieszyńskiej).

Jugosławja odnosi się z każdym dniem przychylniej do Polski, o czem świadczą liczne głosy prasy tutaj, z których najważniejsze jako wycinki w załączeniu przesyłam.

Widocznie jest że mała Ententa dąży do zjednania sobie Polski, któremu to planowi stoi na przeszkodzie przeważnie nieporozumienie Czesko-Polskie, twierdzą i na podstawie rozmów z tutaj kołami m. ar. odajnymi, które kilkakrotnie się wyrażały, że zbliżenie Polsko-Czeskie ma dla Polski wysokie znaczenie.

Handwritten:
 1. *Handwritten:*
 has do 200, a Gre-
 cheni 7

Godząc się z Czechami, może Polska wyeliminować groźne prądy Ukraińców z wschodniej Małopolski, które u Czechów znajdują silne poparcie. Łącząc się z państwami słowiańskimi jak Czechy i Jugosławia zyskuje Polska dwa słowiańskie narody, które co do wschodnich granic Polski mogą nam oddać wielkie przysługi. Nadto posiadają te państwa i pewien wpływ w kołach koalicji, a dysponują przede wszystkim dobrą agitacją (zwłaszcza Czechy), co również może przynieść Polsce poważne korzyści. Wysokie znaczenie miałyby Czecho-Słowacja dla Polski jako rezerwoar broni i amunicji, oraz jako teren tranzytowy.

Wyż wymienione zdania kilkakrotnie słyszałem w tut. kołach, co również zatem przemawia, że Mała Ententa chciała, by Polskę do siebie przyciągnąć.

Co do Grecji, ~~xxxxxxx~~ jako członka Małej Ententy i co do ustępu konwencji Jugosłowiańsko-Rumunskiej, na podstawie, którego konwencja ta ^{traktatowa} ma za cel zagwarantowanie traktatu w Sevres, to muszę podkreślić, że słyszałem w tut. kołach, iż Grecja poważnie się obawia straty Tracji a nawet Salonik. Nie stwierdziłem dotychczas co na tej wiadomości jest prawdą i czy Grecja ma powody do takiej obawy, gdyż w takim wypadku byłby ustęp konwencji Jugosłowiańsko-Rumunskiej, co do traktatu w Sevres podany przez prasę, oraz wywiad p. Take Jonesku co do Grecji, nie prawdą i prawdopodobnie maską polityki tut. rządu. Faktem jest, że stosunki na południowym wschodzie są bardzo niejasne i nie pewne, więc trudno powiedzieć, co przyszłość przyniesie.

Przy tej sposobności podaję jeszcze, że ostatecznie nie stwierdziłem zawarcie konwencji Czesko-Rumunskiej o charakterze polityczno-wojskowym. Według gazet czeskich zawiera ona następujące artykuły:

1) W razie bezpodstawnego ataku ze strony Węgier przeciw jednemu z kontrahentów, drugi obowiązany jest nieść pomoc.

PROBUDSKI
 INSTITUTE
 ARCHIVES
 New York

2) Techniczne władze wykonawcze kontrahentów ustala w porozumieniu zarządzenia i środki, mające na celu zmianę obecnego układu na konwencję wojskową (według tut. wiadomości bawi od 28. czerwca w Pradze generał Christesku celem wykonania tego artykułu.)

3) Każdy z kontrahentów może zawrzeć układ z trzecim państwem tylko zawiadamiając przedtem sprzymierzeńca.

4) Celem uzgodnienia swoich zadań i usiłowań pokojowych, kontrahenci obowiązują się uzgodnić swoje stanowisko w sprawach polityki zagranicznej odnośnie do Węgier.

Konwencję tę zawarto podobnie na dwa lata i po upływie tego terminu każda ze stron ma prawo wypowiedzieć umowę na 6 miesięcy na-przód.

W końcu raportuję, że wiadomość podana Nacz. Dow. przez Attaché Wojskowego w Bukareszcie za liczbą 355 jest wysoce wiarygodną a potwierdzają ją wyż. przezemnie podane wiadomości, dalej usilne starania Bułgarji, by przyjść do porozumienia z Jugosławją oraz obawa Grecji o której wyżej pisałem.

S.H.S. a Bułgarja

W stosunku do Bułgarji niezaszła żadna zmiana. Przyjęcie Dimitrowa przez Pasića można nazwać małym, lecz nieznacznym zwycięstwem Bułgarji. Stosunek pozostaje nadal wrogi. Dowiedziałem się i potwierdzono to teżże strony oficjalnych kół czeskich, że Bułgarja szukała w Czecho-słowacji pośrednika. Cześć de-fakto interwenjowali, lecz starania ich były bezskuteczne. Przepuszczalnie będą Bułgarzy ^{być do prawdziwej obecie} ^{Alby} czynić dalsze starania ewentualnie przez Polskę szukać drogi do S.H.S., co się w ostatnich dniach potwierdziło, gdyż ma wyjechać do Warszawy jeden z polityków bułgar-

skich, by skłonić Polskę do tego kroku. Przy tem podkreślić należy, że widoki takiej interwencji ze strony naszej są bardzo słabe, przynajmniej w obecnych stosunkach, gdyż nienawiść między oboma narodami pozostaje nadal niezmienną.

S. H. S. a Włochy

W ostatnich dniach gazety włoskie donosiły, że przyszedło do porozumienia między Włochami a Jugosławją w sprawie portu Baroé, mianowicie, że port ten oraz część portu w Rjece będzie podwójnym zarządem Jugosłowiańskim-Włoskim. Wiadomości te wywołały zwłaszcza w prasie chorwackiej i słoweńskiej wielkie zaniepokojenie, a w konstytuancie interpelowane w tej sprawie szefa rządu. W odpowiedzi na interpelację minister Pasioć oświadczył, że rząd jugosłowiański stoi na stanowisku ścisłego wykonania traktatu Rapalskiego, i że o takiej ugodzie mowy być nie może. Przy tej sposobności podają oryginalną treść traktatu w Rapallo, gdyż w zeszłym roku podana treść okazuje pewne braki i niedokładności.

Co do ewakuacji Dalmacji to niezostała ona dotychczas zakończoną i w tut. kołach twierdzą, że powodem tego jest zmiana rządu w Włoszech oraz wpływy faszistów. Wojskowe koła są zdania, że może w miesiącu lipcu zostanie ewakuacja ta ukończoną.

Pertraktacje włosko-jugosłowiańskie w Bełgradzie niezostały jeszcze zakończone i trzymane są przez oba rządy w tajemnicy.

Ustąpienie gabinetu włoskiego wywołało w prasie chorwackiej i słoweńskiej poważne zaniepokojenie, gdyż koła te twierdzą, że do rządu przyjść mogą siery, chcące obalić traktat Rapalski.

S.H.S. a Węgry

Pogłoski prasy zagranicznej, że Karol Habsburg zamierza wrócić na Węgry w dzień święta narodowego, wywołały w tut. prasie liczne komentarze, twierdzące, że Jugosławja a z nią Mała Ententa nigdy się nsto niezgodzi.

Ratyfikowany przez parlament traktat Trianoński został przez regenta podpisany. W razie wykonania tego traktatu przez Węgry, musiała by Jugosławja opuścić Baranję. W tut. kręgach wojskowych jednak twierdzą, że Jugosławja tego nieuczyni, dopuki nie będzie rzeczą pewną, iż Karol Habsburg nie powróci więcej na Węgry.

S.H-S. a AUSTRIA

Prasa tut. kilkakrotnie donosiła, że rząd jugosłowiański zamierza wyścisować ultimatum do rządu austrijskiego, żądając, by tenże niepopierał znajdujących się w Gracu i Wiedniu frankowców i zwolenników samodzielnej Chorwacji. Kroku tego dotychczas nie wykonano. Fakt jednak, że atentator stał w związku z obozem komunistycznym w Wiedniu, może się stać powodem, zmuszającym Jugosławję do stanowczego wystąpienia przeciw ~~xxx~~ Austrii, by ją zmusić do niemieszania się w wewnętrzne sprawy S.H.S..

S.H.S. a Francja

Z źródeł miarodajnych potwierdzono wiadomość, że regent Aleksander wyjeżdża do Francji, by się zaręczyć z księżniczką Vendome, z linii Orleańskiej. Jest to bezkwestji zwycięstwem francuskiej polityki w państwie S.H.S.. Zabiegi i starania Francji miały więc powodzenie. Tem samym zyskuje Francja poważne wpływy na Małą Ententę.